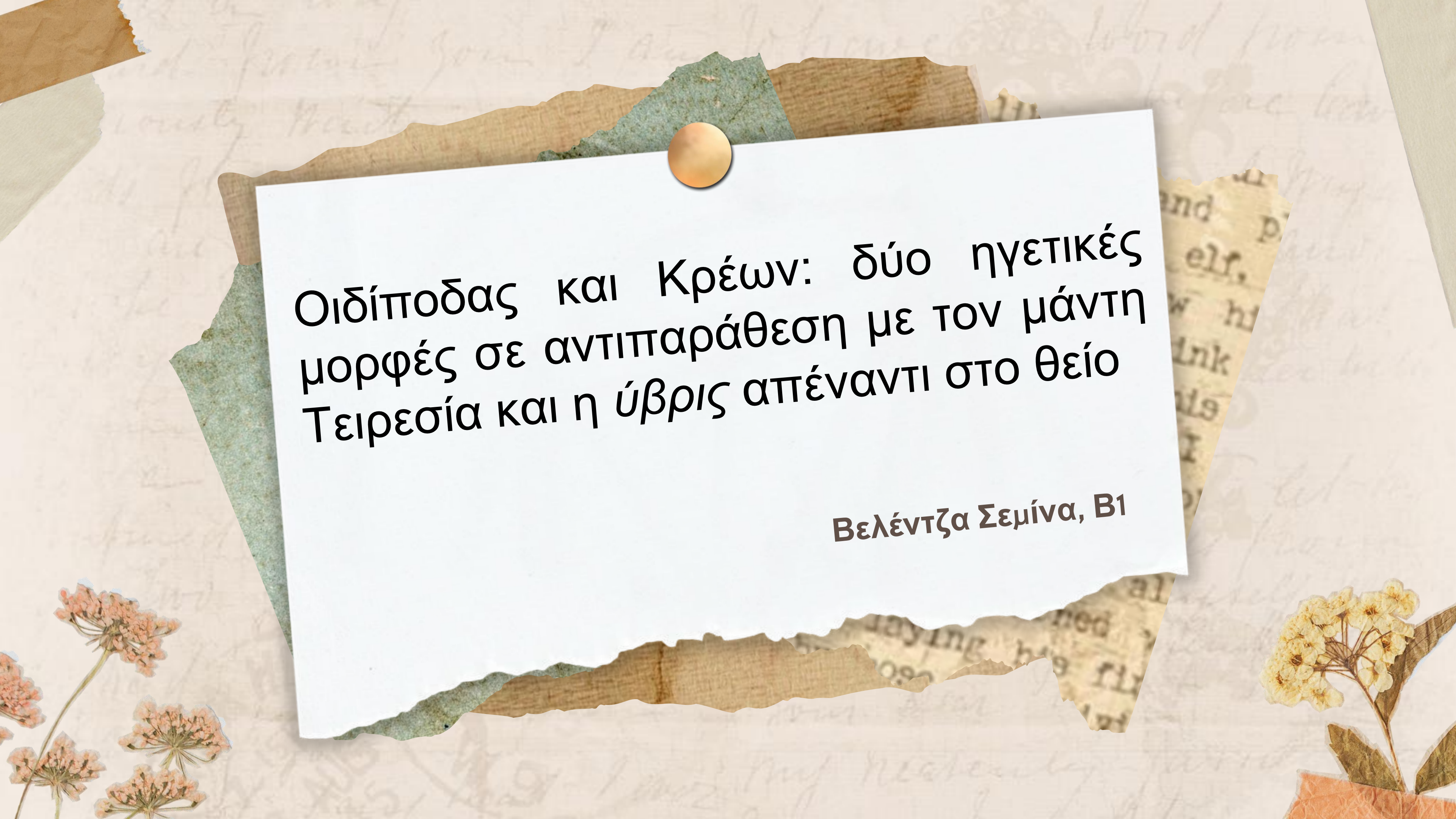
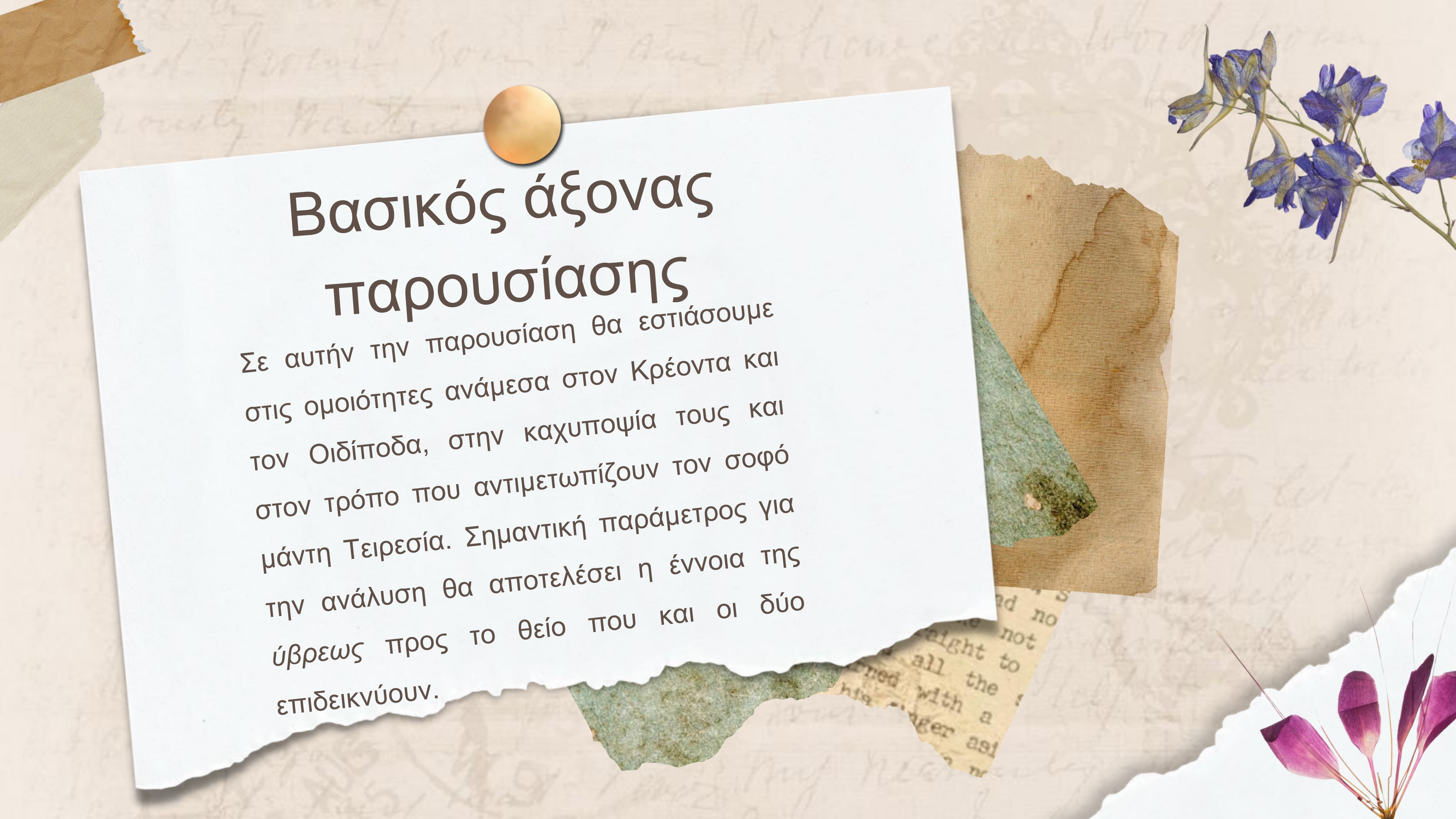

Οιδίποδας και Κρέων: δύο ηγετικές
μορφές σε αντιπαράθεση με τον μάντη
Τειρεσία και η ύβρις απέναντι στο θείο

Βελέντζα Σεμίνα, Β1

Βασικός άξονας παρουσίασης

Σε αυτήν την παρουσίαση θα εστιάσουμε στις ομοιότητες ανάμεσα στον Κρέοντα και τον Οιδίποδα, στην καχυποψία τους και στον τρόπο που αντιμετωπίζουν τον σοφό μάντη Τειρεσία. Σημαντική παράμετρος για την ανάλυση θα αποτελέσει η έννοια της ύβρεως προς το θείο που και οι δύο επιδεικνύουν.

Περιεχόμενα

01

Εισαγωγή δύο
δραμάτων

02

Η καχυποψία του
Οιδίποδα απέναντι
στον μάντη

03

Η καχυποψία του Κρέοντα
απέναντι στον μάντη

04

Τελικές ομοιότητες

05

Η ύβρις απέναντι στο θείο

06

Συμπεράσματα

Εισαγωγή των 2 δραμάτων

Οιδίποδας Τύραννος: Γράφτηκε μεταξύ του 430-420 π.Χ. Στην πρώτη σκηνή του έργου, οδηγούμενος από ένα παιδί, μπαίνει στη σκηνή ο τυφλός μάντης Τειρεσίας ύστερα από την πρόσκληση του Οιδίποδα προκειμένου να βρεθεί πιο κοντά στη λύση του λοιμού που πλήττει την πόλη του. Ο Τειρεσίας αρνείται πεισματικά να αποκαλύψει πως ο ίδιος ο Οιδίποδας ευθύνεται μέχρι που «σπα» κάτω από τις απειλές του βασιλιά.

Αντιγόνη: Το έργο παρουσιάστηκε κατά πάσα πιθανότητα το έτος 441 π.Χ. Στο πέμπτο επεισόδιο ο μάντης Τειρεσίας καταγγέλλει την τακτική του Κρέοντα, τονίζοντας τις επιπτώσεις που φέρει για την πόλη και επισημαίνοντας την αναγκαία αλλαγή της τακτικής του και της ταφής του Πολυνείκη.

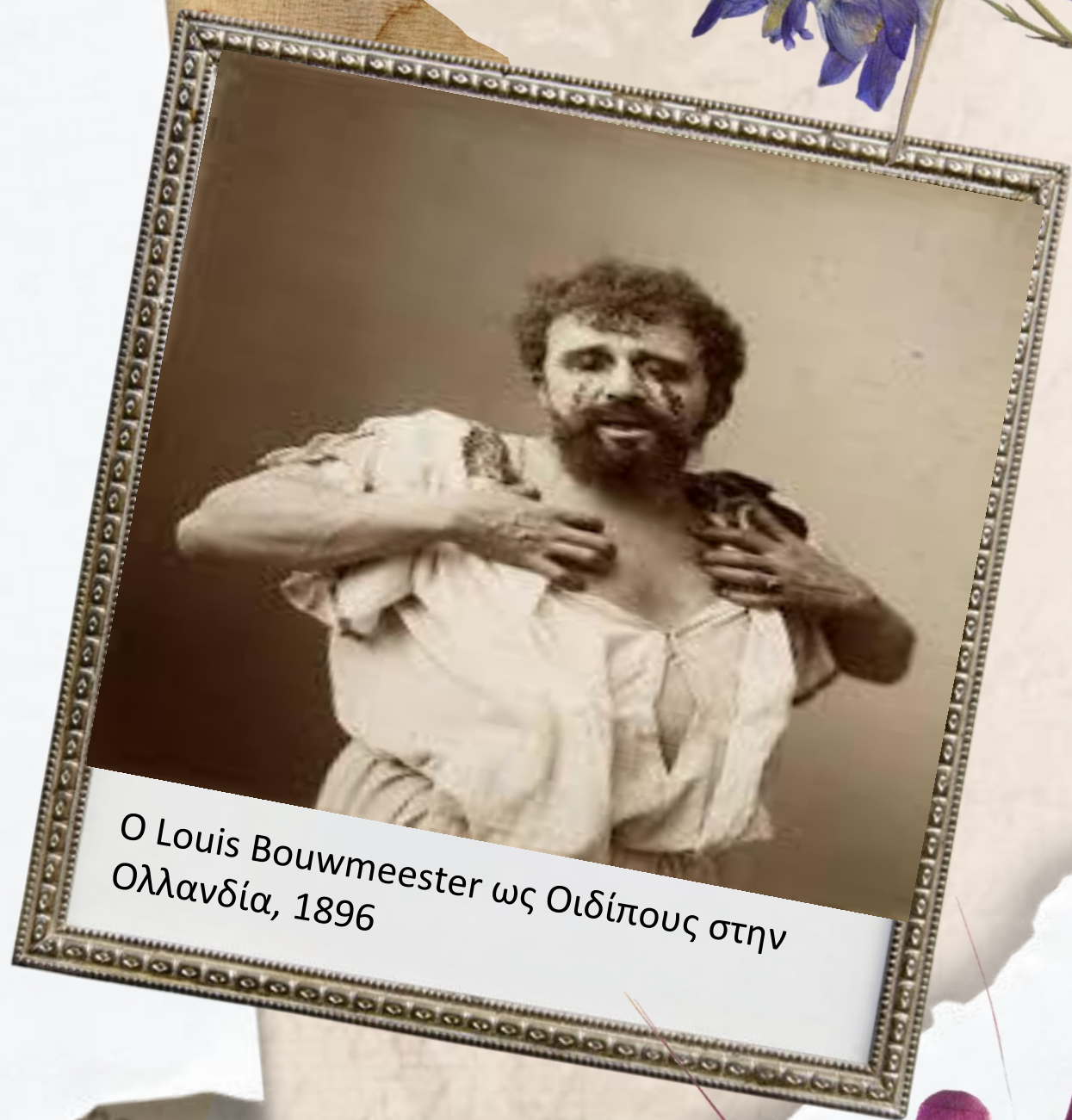
Ο Τειρεσίας ως άνδρας χτυπά τα φίδια.

_Χαλκογραφία Goltzius, Hendrick, 1589 Harvard Art Museums

Η καχυποψία του Οιδίποδα

- Ο Οιδίποδας θεωρεί ότι οι κατηγορίες του Τειρεσία σκοπό έχουν την ανατροπή του και όχι την αποκατάσταση της αλήθειας, αμφισβητώντας την αλήθεια των λόγων του. («Έλα και πες μου, πότε αλάθητος υπήρξες μάντης;» στ. 390-391)
- Προχωρά σε λεκτική επίθεση εναντίον του Τειρεσία («Έχεις το θράσος να ξερνάς αυτές τις λέξεις; Και να πιστεύεις ύστερα πως θα γλιτώσεις; στ. 354-355»)
- Τον κατηγορεί για πιθανή συμμαχία με τον Κρέοντα εναντίον του («ο Κρέων, παλιός, πιστός μου φίλος, αποπειράθηκε με δόλο σκευωρώντας από το θρόνο μου να με πετάξει έχοντας υποχέριο το μάγο αυτόν» στ. 385-386)
- Δεν μπορεί να αποδεχθεί το σφάλμα του και κατηγορεί ένα τρίτο πρόσωπο, για να αποφύγει τις ευθύνες του.

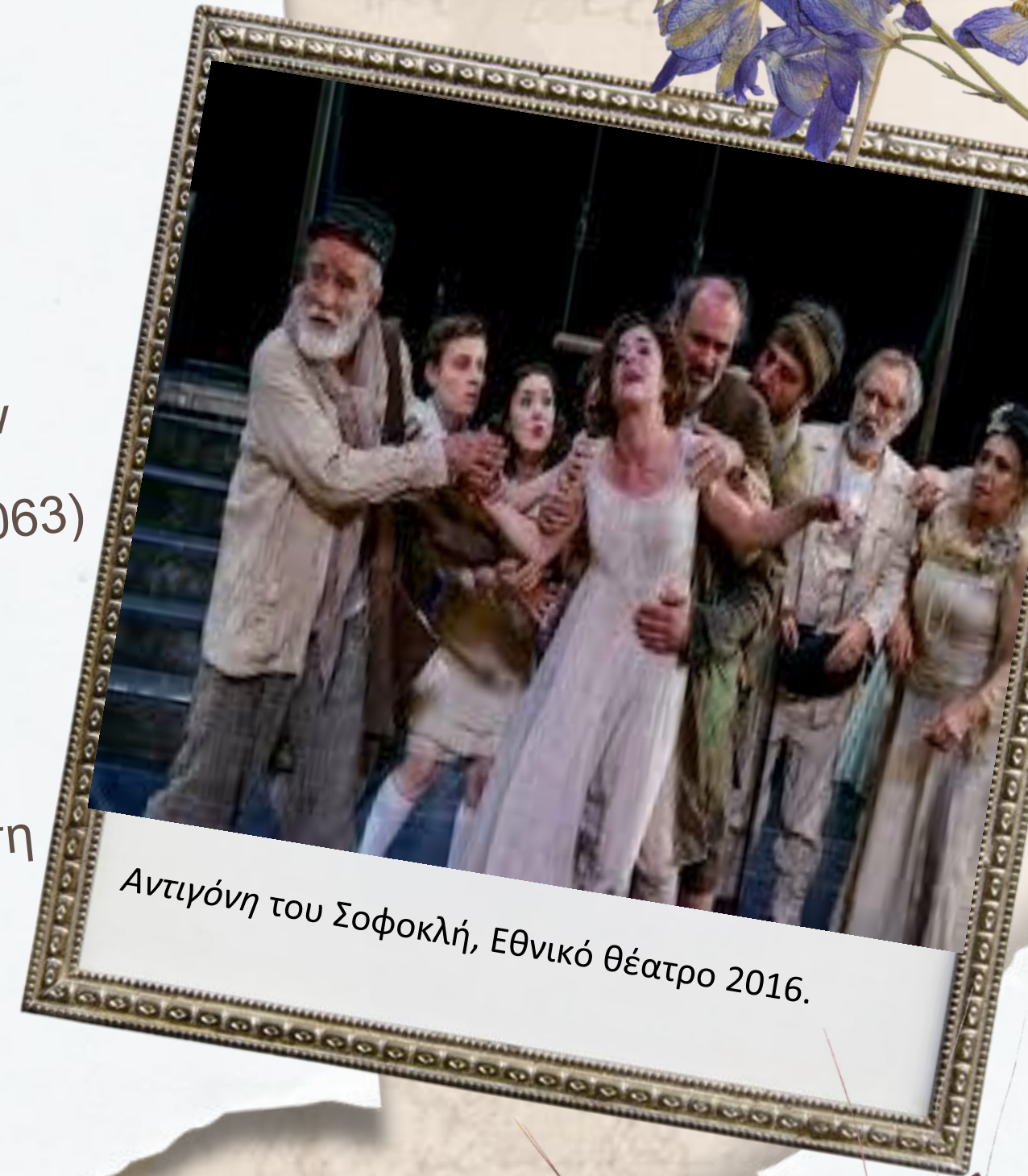
(Κείμενο και μετάφραση: Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα)

Ο Louis Bouwmeester ως Οιδίπουσ στην Ολλανδία, 1896

Η καχυποψία του Κρέοντα

- Ο Κρέων αμφισβητεί τη μαντική δύναμη του Τειρεσία και την εγκυρότητα των λόγων του. Τον κατηγορεί για φιλοχρηματία («Γιατ' είναι φιλοχρήματα όλη η φάρα των μάντηδων» στ. 1055)
 - Τον θεωρεί διεφθαρμένο και εχθρό του.
 - Δεν μπορεί να αποδεχθεί το λάθος του και το κακό που θα προκαλέσει στην πόλη και την οικογένειά του («Μάθε πως την ιδέα μου δε θ' αλλάξεις» στ.1063)
 - Ωστόσο: μετά την αποκάλυψη του Τειρεσία για τον επικείμενο χαμό ενός συγγενικού του προσώπου ως τιμωρία ο Κρέων πείθεται και αλλάζει την απόφασή του («κι εγώ τώρα μια που έτσι άλλαξα γνώμη, πάω ο ίδιος να τη βγάλω από κει» στ. 1111)
- (Κείμενο και Μετάφραση: Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα)

Αντιγόνη του Σοφοκλή, Εθνικό θέατρο 2016.

Συνοπτικός πίνακας σύγκρισης Κρέοντα – Οιδίποδα

Ομοιότητες

Οιδίποδας

Κρέων

Καχυποψία προς τον Τειρεσία

Τον κατηγορεί για συνωμοσία με τον Κρέοντα.

Τον κατηγορεί ότι έχει δωροδοκηθεί.

Απόρριψη της προφητείας

Δεν πιστεύει πως είναι ο φονιάς του Λάιου.

Δεν πιστεύει πως οι θεοί τιμωρούν την άρνηση ταφής του Πολυνείκη.

Αλαζονεία και Ύβρις

Πιστεύει πως μόνο η λογική του αρκεί.

Πιστεύει πως ο νόμος του είναι ανώτερος από τον θείο.

Τιμωρία από το Θείο

Χάνει την όρασή του και εξορίζεται.

Χάνει την οικογένειά του και μένει μόνος.

Ύβρις απέναντι στο θείο

- Η **ύβρις** ήταν βασική αντίληψη της κοσμοθεωρίας των αρχαίων Ελλήνων. Όταν κάποιος, υπερεκτιμώντας τις ικανότητες και τη δύναμή του (σωματική, αλλά κυρίως πολιτική, στρατιωτική και οικονομική), συμπεριφερόταν με βίαιο, αλαζονικό και προσβλητικό τρόπο απέναντι στους άλλους, στους νόμους της πολιτείας και κυρίως απέναντι στον άγραφο θεϊκό νόμο – που επέβαλαν όρια στην ανθρώπινη δράση –, θεωρούνταν ότι διέπραττε *ὑβριν*, δηλαδή παρουσίαζε συμπεριφορά με την οποία επιχειρούσε να υπερβεί τη θνητή φύση του και να εξομοιωθεί με τους θεούς, με συνέπεια την προσβολή και τον εξοργισμό τους. (λήμμα *ύβρις*, Βικιπαίδεια)
- Σύμφωνα με το λεξικό του Μανόλη Τριανταφυλλίδη η **ύβρις** στην αρχαία γραμματεία ορίζεται ως η υπέρβαση του ανθρώπινου μέτρου, αλαζονική συμπεριφορά, αυθάδεια που πηγάζει από ένα υπερβολικό πάθος ή από τη συναίσθηση μιας υπερβολικής δύναμης. Από την άλλη ως **υβριστής** ορίζεται ο άνθρωπος που είναι περήφανος, αυθάδης και αλαζόνας, ο οποίος, νιώθοντας μεγάλη δύναμη μέσα του, ξεπερνάει τα όρια της ανθρώπινης φύσης.
- Ο μάντης Τειρεσίας είναι ο εκπρόσωπος των θεών στον κόσμο των θνητών. Μέσω της αμφισβήτησής του από τους δύο άρχοντες, προσβάλλεται λοιπόν και ο ίδιος ο θεϊκός παράγοντας. Πιο συγκεκριμένα, ο Οιδίποδας θεωρεί ότι η εξυπνάδα του ξεπερνά τον θεϊκό νοου του μάντη και μπορεί να καταλάβει την πλάνη που στήνεται για να τον παγιδεύσει. Ο Κρέων, πέραν της αμφισβήτησης προς τους χρησμούς του μάντη, συνεχίζει να θεωρεί τον δικό του, ανθρώπινο νόμο ανώτερου του θεϊκού.
- Αποτέλεσμα της ύβρεως των δύο προσώπων φυσικά θα αποτελέσει η πτώση τους! Πώς συνδέεται η έννοια της ύβρεως ωστόσο με το υπόλοιπο δράμα;

Ένταξη της ύβρεως στο ηθικό της σχήμα

Άτη – Ύβρις – Νέμεσις – Τίσις – Κάθαρσις

1. **Άτη** = τύφλωση του νου
2. **Ύβρις** = παραπτωματική συμπεριφορά
3. **Νέμεσις** = θεϊκή οργή
4. **Τίσις** = τιμωρία
5. **Κάθαρσις** = αποκατάσταση ηθικής τάξης (Vernant J.P. 1989)

Στοιχείο

Οιδίποδας

Κρέων

Άτη

Άγνοια της ταυτότητάς του

Υπερβολική εμπιστοσύνη στον εαυτό του

Ύβρις

Απόρριψη προειδοποιήσεων

Αψηφά θεϊκούς νόμους & λογική

Τίσις

Αυτοτιμωρία & εξορία

Θάνατος οικογένειας

Κάθαρσις

Ταπείνωση και αυτογνωσία

Οδύνη και ηθική αναγνώριση

-
-
- Ο Σοφοκλής, αντί να ρίξει το φταίξιμο στις κακές επιλογές ή στην αλαζονεία του Οιδίποδα, τονίζει πως μια ανώτερη, τραγική δύναμη –που οι άνθρωποι δεν μπορούν να κατανοήσουν– οδηγεί τη ζωή τους. Στο έργο *Οιδίπους Τύραννος*, το οποίο ο Αριστοτέλης θαύμαζε ιδιαίτερα, παρουσιάζεται πώς ένας δυνατός άνθρωπος φτάνει στην **ταπείνωση** και την **πτώση**. (Νικολούδης Π. 1995)
 - Παρόλο που ο Σοφοκλής δεν παρουσιάζει τον Οιδίποδα ως έναν άνθρωπο που διαπράττει **συστηματικά ύβρη**, υπάρχουν σημεία στο έργο όπου η συμπεριφορά του γίνεται υπερβολική και αλαζονική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, όπως δείξαμε, είναι ο έντονος διάλογός του με τον Τειρεσία.
 - Αντίθετα, ο Κρέων στην *Αντιγόνη* αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα ήρωα που διαπράττει **ύβρη**, καθώς βάζει τον ανθρώπινο νόμο και τη δική του εξουσία πάνω από τους άγραφους και αιώνιους θεϊκούς νόμους. Η **αλαζονεία**, η **απόλυτη πίστη στη δική του κρίση** και η **παραβίαση της θεϊκής τάξης** συνθέτουν την ύβρη του. Μόνο όταν όλα έχουν καταστραφεί —ο θάνατος του γιου και της γυναίκας του— συνειδητοποιεί το λάθος του, αλλά είναι πλέον αργά.

Συμπεράσματα

Τραγικοί ήρωες ή ανθρώπινα σφάλματα: Η βίαιη συμπεριφορά των δύο χαρακτήρων μας κάνει να αναρρωτηθούμε εάν μπορούμε να αισθανθούμε συμπόνοια απέναντι στην πτώση τους ή εάν απλώς πρόκειται για μια τιμωρία δίκαιη, η οποία προήλθε από τα σφάλματά τους.

Για να απαντήσουμε, ας χρησιμοποιήσουμε τον όρο του *τραγικού ήρωα*. Στο βιβλίο της *Ελένης* στη Γ' γυμνασίου διδαχθήκαμε ότι μια κατηγορία του *τραγικού ήρωα* προκύπτει «όταν υποπίπτει σε σφάλμα από λάθος υπολογισμούς (**ἄμαρτία**) ή από υπερβολική αυτοπεποίθηση και αλαζονεία (**ῥβρις**)».

Μήπως λοιπόν, τόσο ο Οιδίποδας όσο και ο Κρέων, δεν αποτελούν τυραννικούς ηγέτες αλλά βαθιά τραγικά πρόσωπα;

Βιβλιογραφία

Για το κείμενο των δυο έργων:

Μαρκαντωνάτος Γ.Α. (2004), *Σοφοκλέους Οιδίπους Τύραννος*, Gutenberg.

Δρακόπουλος Δ. & Ναστούλης Κ. & Ρώμας Χ.Γ., *Σοφοκλέους Αντιγόνη, Διόφαντος*.

Για την έννοια της ύβρεως:

Νικολούδης Π. (1995), *Αριστοτέλης: Περί Ποιητικής*, Κάκτος.

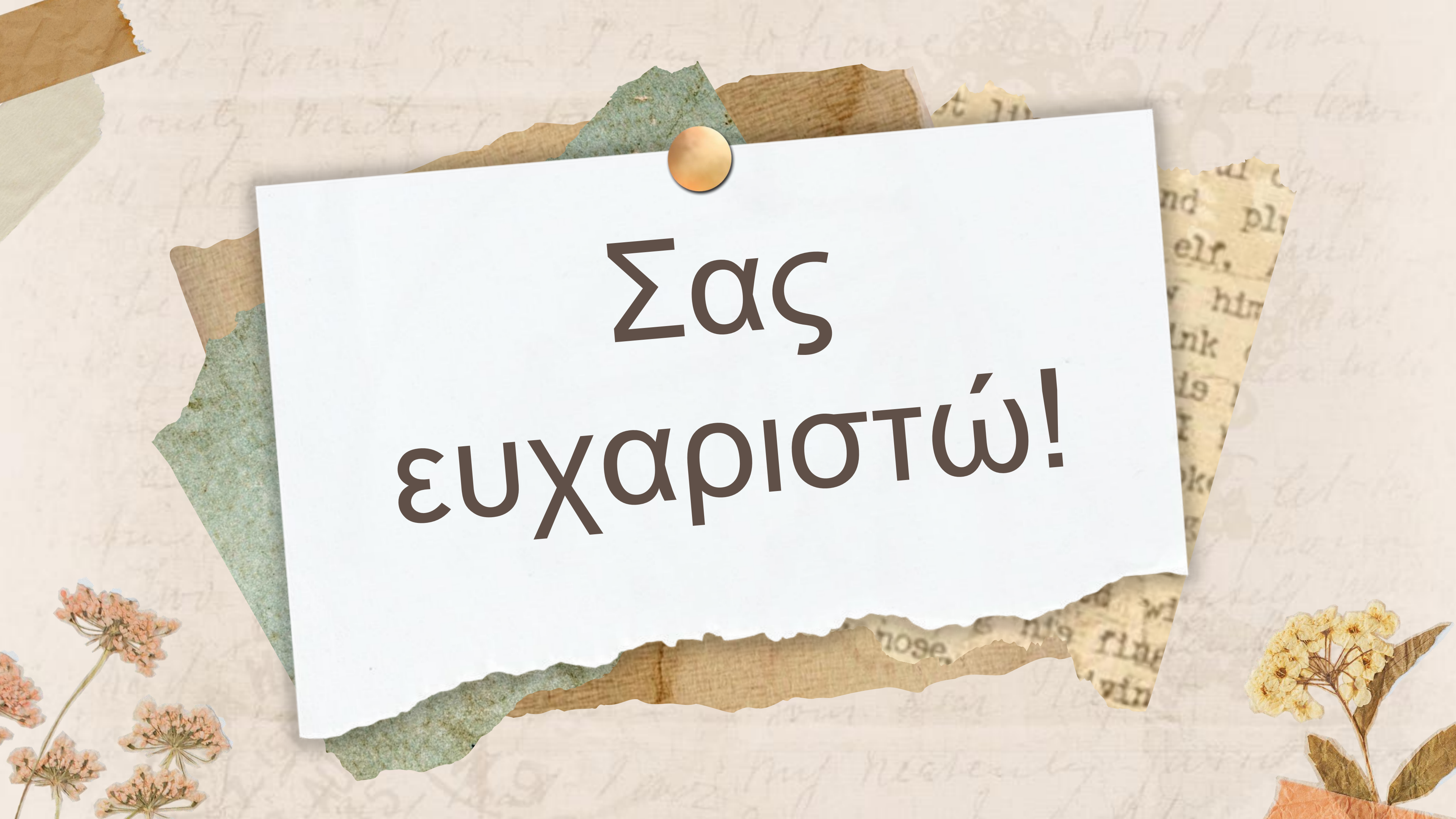
Vernant J.P. (1989), *Μύθος και Σκέψη στην Αρχαία Ελλάδα*, Νεφέλη.

Πύλη για την Ελληνική γλώσσα, 2025. Ηλεκτρονικά λεξικά. Διαθέσιμο στο:

https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html

Δεσύπρης Ν., Παπαγεωργάκης Δ., Ράμμος Χ., Τσενέ Κ., Τσάφος Β. , *Δραματική Ποίηση, Ευριπίδη Ελένη, Διόφαντος*.

Σας
ευχαριστώ!